የፌዴራል ጠቅላይ ፍ/ቤት

ሰበር ሰሚ ችሎት

የመ/ቁ.14605

ዳኞች፡- አቶ መንበረፀሐይ ታደሰ

አቶ ፍሥሐ ወርቅነህ

አቶ አብዱልቃድር መሐመድ

አቶ መስፍን ዕቁበዮናስ

ወ/ት ሂሩት መለሰ

አመልካች፡- የኢትዮጵያ ነዳጅ ድርጅት

መልስ ሰጪዎች፡- 1. ኮሜት ትራንስፖርት ድርጅት
2. ሸበሌ ትራንስፖርት ድርጅት
3. በከልቻ ትራንስፖርት ድርጅት
4. ወይራ ትራንስፖርት ድርጅት
5. አዲስ ሜካኒካል ድርጅት
6. አቶ ዮሐንስ ተስፋ

ስለ ማንገዝ ስራ - የአንቹር ኃላፊነት - የተመዘገቡ ንዞች ወይም ዕቃዎች የጠፉ ወይም ጉዳት የደረሰባቸው ሲሆን - በተለያዩ ምክንያቶች ከኃላፊነት መዳን - የንግድ ህግ ቁጥሮች 590፣ 591፡- ውል - ውልን ስላለመፈጸም - ከዐቅም በላይ የሆነ ነይል - የፍትሐብሔር ህግ ቁጥር 1792

አመልካች በፌ/መ/ደ/ፍ/ቤት ባቀረበው ክስ ከ1ኛ -5ኛ በተጠቀሱት ተጠሪዎች መኪና አቅሪቢነት ነጭ ጋዝ ናፍታ አስጭኖ ከአሰብ ወደ ባህር ዳር በሚንገዝበት ወቅት መኪናው ተገልብጦ ዋጋው ብር 57089.78 /ሃምሳ አንድ ሺህ ሰማንያ ዘጠኝ ብር ከሰባ ስምንት ሳንቲም/ የሆነ ነዳጅ ስለፈሰሰ ይኸው ዋጋ ከ1-5 ያሉት ተጠሪዎች እንዲሁም የመኪናው ባለንብረት 6ኛ ተጠሪ በአንድነትና በነጠላ እንዲከፍሉት ያቀረበውን ጥያቄ ፍ/ቤቱ ነዳጅ የፈሰሰው ከአቅም በላይ በሆነ ምክንያት በመሆኑ ተጠሪዎች ኃላፊነት የላባቸውም በማለት ውሳኔ በመስጠቱና ውሳኔውን የፌዴራል ከፍተኛ ፍ/ቤትም በማጽናቱ የቀረበ አቤቱታ

ው ሳ ኔ፡- የፌ/መ/ደ/ፍ/ቤት እና የፌዴራል ከፍተኛ ፍ/ቤት የሰጡት ውሳኔ ተሽሯል፡፡.

1- አንድ አንቫር በከፊል ወይም በሙሉ ዕቃዎች ወይም የተመዘገቡ ንዞች ወይም ጉዳት ሲያገኛቸው ወይም የማስረከቢያ ጊዜው ቢዘገይ በነላፊነት የሚጠየቅ ሲሆን ከዚህ ኃላፊነት የሚድነው ዕቃው የጠፋው ወይም ጉዳት የደረሰው ወይም የዘገየው ከአቅም በላይ በሆነ ምክንያት ወይም በዕቃው ውስጣዊ ጉድለት ምክንያት ወይም በተቀባዩ ጥፋት ሲሆን ነው፡፡

2- ከአቅም በላይ የሆነ ሁኔታ ተከስቷል የሚባለው ባለእዳው /አንገፍ/ በቅድሚያ በምንም መልኩ ሊየስበው ወይም ሊገምተው የማይችል ክስተት ሲፈጠር ነው፡፡

3- ወደ መኪና ሮጦ የገባን ሰው ለማዳን በተወሰደ ርምጃ ምክንያት በመንገዝ ላይ በነበረ ዕቃ ላይ የደረሰ ጉዳት ከአቅም በላይ በሆነ ሁኔታ ተከስቷል የሚባል አይደለም፡፡

የመ/ቁ 14605

ቀን ሐምሌ 29/1997

ዳኞች 1) አቶ መንበረፀሃይ ታደሰ

2) አቶ ፍስሃ ወርቅነህ

3) አቶ አብዱልቃድር መሃመድ

4) አቶ መስፍን እቁበዮናስ

5) ወ/ት ሒሩት መለሰ

አመልካች፡ የኢትዮጵያ ነዳጅ ድርጅት

ተጠሪዎች፡ 1. ኮሜት ትራንስፖርት ድርጅት

2. ሸበሌ ትራንስፖርት ድርጅት

3. በክልቻ ትራንስፖርት ድርጅት

4. ወይራ ትራንስፖርት ድርጅት

5. አዲስ ሜከኒከል ድርጅት

6. አቶ ዮሐንስ ተስፋ

<u>ፍርድ</u>

ለአሁን አቤቱታ መነሻ የሆነው ፌ/መ/ደ/ፍ/ቤት ጳጉሜ 3/1992 ዓ.ም የሰጠው ውሳኔ ነው፡፡ አመልካች በዚያ ፍ/ቤት ከ1ኛ-5ኛ ድረስ ባሉት ተጠሪዎች መኪና አቅራቢነት አመልካች 34993 ሊትር ነጭ ጋዝና ናፍታ አስጭኖ ከአሰብ ወደ ባህር ዳር በሚጓጓዝበት ወቅት መኪናው በመገልበጡ የተጫነው ነዳጅ በሙሉ ስለፈሰሰ የፈሰሰውን ነዳጅ ዋጋ ብር 51089.78 (ሃምሳ አንድ ሺህ ሰማኒያ ዘጠኝ ብር ከሰባ ስምንት ሳንቲም) ከነወለዱ አምስቱም ተጠሪዎች እንዲከፍሉ፡፡ 6ኛውም ተጠሪ የመኪናው ባለንብረት ስለሆነ በአንድነት እና በነጠላ በክሱ የተመለከተውን ገንዘብ ከነወለዱ እንዲከፍል ጠይቋል፡፡

ፍርድ ቤቱም ግራ ቀኙን አከራክሮ ነዳጁ የፈሰሰው ከአቅም በላይ በሆነ ከፍተኛ ሃይል ስለሆነ ተጠሪዎቹ በሙሉ ለክሱ ሃላፊ አይደሉም በማለት የአመልካችን ክስ ውድቅ አድርጎታል። ጉዳዩን በይግባኝ የተመለከተው የፌ/ከ/ፍ/ቤትም የስር ፍርድ ቤቱን ውሳኔ አጽንቶታል።

የአሁኑ ይግባኝ የቀረበውም በዚሁ ውሳኔ ላይ ሲሆን የአመልካች ቅሬታ በአጭሩ ሲጠቃለል የስር ፍ/ቤቶች «ከአቅም በላይ የሆነ ሁኔታ»ን ሲተረጉሙ የህግ ስህተት ፈጽመዋል የሚል ነው።ተጠሪዎችም ለቀረበው አቤቱታ መልስ አቅርበዋል። ከ1ኛ-5ኛ ያሉት ተጠሪዎች በአንድነት በ17/10/96 በተጻፈ መልስ የመንግስት የልማት ድርጅቶች ባላደራ ቦርድ በክሱ ይተካልን፣ ይህ ቢታለፍ ነዳጁ የፈሰሰው ከአቅም በላይ በሆነ ምክንያት ነው፣ በዚህ ሁኔታ አይደለም የፈሰሰው ከተባለም የቀድሞ የኢትዮጵያ ጭነት ማመላለሻ ኮርፖሬሽን ከአመልካች ጋር የማንገዣ ውል ስላልፈጸመ ለጥፋቱ ሃላፊ አይሆንም፣ በተመሳሳይ ጉዳይ ጭነት ማመላለሻ ኮርፖሬሽን የግለሰብ ተሽከርካሪዎች ለሚፈጽሙት ጥፋት ሃላፊነት እንደሌለበት በመ/ቁ/9678 እና በመ/ቁ 9679 በሰበር ችሎት ውሳኔ ተሰጥቷል የሚል ነው።

6ኛ ተጠሪ በበኩሉ በ9/6/97 በተጻፈ መልስ ነዳጁ የፈሰሰው ከአቅም በላይ በሆነ ምክንያት ስለሆነ የስር ፍ/ቤቶች ውሳኔ እንዲጸናለት ጠይቋል።

አመልካችም በመልስ መልሱ የስር ፍ/ቤቶች ውሳኔ እንዲሻርለት በመጠየቅ ተከራክሯል።

ከፍ ሲል የተገለጸው የግራ ቀኙ ክርክር ሲሆን ይህ ችሎትም መዝገቡን መርምሯል። ከላይ እንደተመለከተው አመልካች ያቀረበው ክስ ውድቅ የተደረገው አደጋው የደረሰው ከአቅም በላይ በሆነ ምክንያት ነው በሚል ነው። በመሆኑም፣

1) አደጋው የደረሰው ከአቅም በላይ በሆነ ሁኔታ ነው? ወይስ አደለም?

2) ካልሆነ ተጠሪዎች ለክሱ ሃላፊ ሊሆኑ ይገባልን? የሚሉት ነጥቦች መታየት አለባቸው።

<u>የመጀመሪያውን ነጥብ በተመለከተ</u>

አንድ አጓዥ በከፊል ወይም በሙሉ እቃዎች ወይም የተመዘገቡ ንዞች ሲጠፉ ወይም ጉዳት ሲያገኛቸው ወይም የማስረከቢያው ጊዜ ቢዘገይ በሃላፊነት እንደሚጠየቅ የንግድ ህጉ ቁጥር 590 ሲያመለክት አጓዡ ከዚህ ሀላፊነት የሚድነው ደግሞ የጠፋው ወይም ጉዳት የደረሰው ወይም የዘገየው ከአቅም በላይ በሆነ ምክንያት ወይም በእቃው ውስጣዊ ጉድለት ምክንያት ወይም በላኪና በተቀባዩ ጥፋት ምክንያት ሲሆን እንደሆነ የን/ህ/ቁ 591 ያመለክታል።

በመሆኑም አንድ አጓዥ የሚያጓጉዘው እቃ የጠፋ ወይም ጉዳት የደረሰበት ከሆነ ከሃላፊነት ለመዳን እቃው የጠፋው ወይም የተጎዳው ከአቅም በላይ በሆነ ሁኔታ መሆኑን ወይም ከራሱ ከእቃው ጉድለት መሆኑን የማስረዳት ሸክም ያለበት ሲሆን ከምክንያቶቹ ውስጥም ከተያዘው ጉዳይ ጋር አግባብነት ያለው ከአቅም በላይ የሆነ ሁኔታ የሚለው በመሆኑ ችሎቱም ይህ ሁኔታ ተከስቷል የሚባለው መቼ ነው የሚለውን ከህጉ ጋር በማገናዘብ ተመልክቷል፡፡

በንግድ ህጉ ውስጥ «ከአቅም በላይ የሆነ ሁኔታ» ማለት ምን ማለት እንደሆነ የተመለከተ ነገር ስለሌለ ትርጉሙን ለማወቅ ወደ ፍ/ብ/ህጉ በተለይም ደግሞ ስለውሎች በጠቅላላው ስለሚመለከቱ ድንጋጌዎች ማምራቱ የግድ ይሆናል፡፡ በዚህ መሰረትም የፍ/ህ/ቁ 1792 ስንመለከት ከአቅም በላይ የሆነ ሁኔታ አለ ወይም የለም የሚባለው መቼ እንደሆነ ያሳያል፡፡

የዚሁ ድንጋጌ ንዑስ ቁጥር 1 ከአቅም በላይ የሆነ ሊመልሱት የማይቻል ሀይል ደርሷል የሚባለው ባለእዳ ባላሰበው ነገር ድንገት ደራሽ ሆኖበት ግዴታውን እንዳይፈጽም ፍጹም መሰናክል በሆነ ዓይነት የሚያግደው ነገር ባጋጠመ ጊዜ መሆኑ ይገልጻል፡

ከንዑስ ቁጥር 2 ደግሞ በአእምሮ ግምት ባለእዳው ቀደም ብሎ ሊየስብበት የሚችል መሆኑ የታወቀ አንድ ድንገተኛ ደራሽ ነገር ወይም ለውሉ አፈጻጸም ከባድ የሆነ ወጪ በባለእዳው የሚደርስበት ቢሆን ከአቅም በላይ የሆነ ሃይል ነው ተብሎ እንደማይገመት መመለከት ይቻላል፡፡

በመሆኑም በእነዚህ የሕጉ ድንጋጌዎች መሰረት ከአቅም በላይ የሆነ ሁኔታ ተከስቷል ሊባል የሚችለው ባለእዳው በቅድሚያ በምንም መልኩ ሊያስበው ወይም ሊገምተው የማይችል ክስተት ሲፈጠር ነው፡፡ ነገር ግን ባለእዳው ሁኔታው ሊፈጠር ወይም ሊከሰት እንደሚችል ቀድሞ ሊገምት ወይም ሊያስብ እና ጥንቃቄ ሊያደርግበት የሚችል ከሆነ ሁኔታው ድንገተኛ ደራሽ ነገር ቢሆን እንኳን ከአቅም በላይ የሆነ ነገር ተብሎ እንደማይገመት ማየት ይቻላል፡፡

በአጠቃላይ ከአቅም በላይ የሆነ ሁኔታ ሊባል የሚችለው ፈጽሞውኑ ሊቋቋሙት ወይም ሊቆጣጠሩት የማይቻል ወይም ማንኛውም ጠንቃቃ ሰው ሊገምተው እና ሊያስበው የማይቻለው ሁኔታ ነው፡፡ በፍ/ብ/ህ/ቁ 1793 የተዘረዘሩት ምክንያቶችም ይህንኑ የሚያሳዩ ናቸው፡፡

ወደ ተያዘው ጉዳይም ስናመራ የስር ፍ/ቤቶች ተጠሪዎችን ከሃላፊነት ነጻ ያደረጓቸው ነዳጁ የፈሰሰው ወደ መኪናው ሮጦ የገባን ሰው ለማዳን በተወሰደ እረምጃ ስለሆነ ከአቅም በላይ በሆነ ድንገተኛ ደራሽ አደጋ ነው በማለት ነው፡፡ ነገር ግን አንድ የመኪና አሽከርካሪ መኪና በሚያሽከረክርበት ወቅት በመንገዱ ድንገት ሰው ሊገባበት እንደሚችል፣ የተለያዩ

የመጋጨት ወይም የመገልበጥ አደጋ ሊያጋጥመው እንደሚችል ቀደም ብሎ ሊገምት ወይም ሊያስብ የሚችለው ነገር ነው፡፡ የመኪና አሽከርካሪ በሚያሽከረክርበት ጊዜ በመንገዱ ላይ ድንገት ሰው ሊገባ ወይም ድንገተኛ አደጋ ሊያጋጥም ይችላል ብሎ ፈጽሞ አያስብም ተብሎ አይገመትም፡፡ በመሆኑም 6ኛ ተጠሪ መኪናውን ሲያሽከረክር ድንገት ሰው ሮጦ ወደ መንገዱ መግባቱ ብቻ ከአቅም በላይ የሆነ ሁኔታ መኖሩን አያሳይም፡፡ ስለዚህም የስር ፍ/ቤቶች ለነዳጁ መፍሰስ ምክንያት የሆነውን አደጋ ከአቅም በላይ የሆነ ሁኔታ ነው በማለት የሰጡት ትርጉም የህግ ስህተት ያለበት ነው፡፡

<u>ሁለተኛውን ነጥብ በተመለከተ</u>

ከፍ ሲል እንደተገለጸው አንድ አጓዥ በከፊል ወይም በሙሉ እቃዎች ወይም የተመዘገቡ ጓዞች ሲጠፉ ወይም ጉዳት ሲያገኛቸው በሃላፊነት ይጠየቃል፡፡ ከሃላፊነቱ ነጻ ከሚሆንባቸው ምክንያቶች አንደኛው ደግሞ አደጋው ወይም ጉዳቱ የደረሰው ከአቅም በላይ በሆነ ሁኔታ መሆኑ ነው፡፡ በተያዘው ጉዳይ 6ኛ ተጠሪ አጓዥ መሆኑ ክርክር አልተነሳበትም፡፡ ከላይ እንደተገለጸው ደግሞ አደጋው የደረሰው ከአቅም በላይ በሆነ ምክንያት አይደለም፡፡ ስለዚህም 6ኛ ተጠሪ ለጉዳቱ በን/ህ/ቁ 590 መሰረት ሃላፊ ነው፡፡ ከ1ኛ-5ኛ ያሉትን ተጠሪዎችን ሃላፊነት ስንመለከት ተጠሪዎቹ አደጋው የደረሰው ከአቅም በላይ በሆነ ሁኔታ ነው የማይባል ከሆነ የፈረሰው የኢትዮጵያ ጭነት ማመላለሻ ኮርፖሬሽን እቃውን ለማጓጓዝ ከአመልካች ጋር ያደረገው ውል ስለሌለ ሃላፊነት የለብንም ሲሉ ተከራክረዋል፡፡ ይሁን እንጂ በስር ፍ/ቤት የፈረሰው ድርጅት የእቃ ላኪ ኮሚሲዮን ውል የፈረመ መሆኑ ተረጋግጧል፡፡ ይህ ከሆነ ደግሞ የእቃ ላኪ ኮሚሲዮኑ እቃ አጓዡ ያለበት መብት እና ግዴታ ያለበት በመሆኑ(የፍ/ህ/ቁ/ 2252 (3)) ተጠሪዎቹ ለደረሰው ጉዳት በአንድነት እና በነጠላ ሃላፊ ሊሆኑ ይገባል፡፡

ከ1ኛ-5ኛ ያሉት ተጠሪዎች በተጨማሪ ያነሱት ክርክር በተመሳሳይ ጉዳይ ጭነት ማመላለሻ ኮርፖሬሽን የግለሰብ ተሽከርካሪዎች ለሚፈጽሙት ጥፋት ሃላፊነት እንደሌለበት ቀደም ሲል ተወስኗል የሚል ሲሆን እንደዚህ አይነት ውሳኔ ተሰጥቶ እንኳን ቢሆን በተያዘው ጉዳይ ተመሳሳይ ውሳኔ እንዲሰጥ የሚያስገድድ አይሆንም፡፡

በመጨረሻም እነዚሁ ተጠሪዎች ወደ አክስዮንነት የተቀየርን ስለሆነ የመንግስት ልማት ድርጅቶች ባለአደራ ቦርድ ተተክቶ ይከራከር ሲሉ የጠየቁ ቢሆንም ቦርዱ በሃላፊነታቸው መጠን እዳቸውን የመክፈል ግዴታ ካለበት በአፈጻጸም ጊዜ እንዲተካ ሊጠይቁ የሚችሉ በመሆኑ ጥያቄያቸው በዚሁ ታልፏል፡፡

<u>ውሳኔ</u>

- ተጠሪዎች በአንድነት እና በነጠላ ክስ የቀረበበትን ገንዘብ ክስ ከቀረበበት ጊዜ ጀምሮ ከሚታሰብ ዘጠኝ በመቶ ወለድ ጋር ለአመልካች ይክፈሉ፡፡
- አመልካች በክርክሩ ወቅት ለደረሰበት ወጪ እና ኪሳራ ዝርዝሩን በስር ፍ/ቤት አቅርቦ ያስወስን፡፡
- የፌ/መ/ደ/ፍ/ቤት በመ/ቁ 349/87 በ3/13/92 ዓ.ም እና የፌ/ከ/ፍ/ቤት በመ/ቁ 2317/93 በ14/3/96ዓ.ም የሰጡት ውሳኔዎች ተሽረዋል፡፡

መዝገቡ ተዘግቷል፤፤ ለመ/ቤት ይመለስ፡፡